

נחלתנו

ידיעון שבועי של מכון "נחלת צבי"

גליון תע"ב - פר' ויצא תשפ"ג

מי יודע זמי מכיר?

[א]

בפרשת ויצא (ברא' לא, לד) נאמר שרחל לקחה את התרפים ותשימם בכר הגמל. מאז שהיינו ילדים למדנו שרחל ישבה על הגמל והתרפים היו בכר הגמל, וכן שמעתי מתלמידי חכמים וכו' רבים מכל הדורות ומכל העדות ומכל החוגים, וכולם אמרו פה אחד שישבה על הגמל. אשתקד בדקתי לעומק במפרשים - רש"י רשב"ם רמב"ן וכו' - ומוכח ברור שהתרפים היו באוהל והפירוש היא שישבה על כר הגמל, אבל הגמל נשאר בחוץ, כי מה לגמל בתוך האהל? אבל ר"א אבן עזרא כותב מפורש שרחל ישבה מחוץ לאוהל. השאלה האם ר"א אבן עזרא מפרש כן, כי הוא סובר שישבה על הגמל?

[נתקבל מהרב מרדכי גלנדאור]

[ב]

רש"י בפרשת ויצא (ברא' כה, ט) כתוב שבזמן שנטמן בבית עבר בהליכתו לבית לבן ללמוד תורה ממנו, ובשביל זכות התורה לא נענש, כפי שלמדנו (מגילה טז): שגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב. וצ"ע שעל זמן עבודת יעקב אבינו אצל לבן כתוב במ"ר (ב"ר פס"ח, י"א), שכל כ' שנה שעמד (יעקב) בביתו של לבן... מה הי' אומר? ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים, מאי טעמי? שיר המעלות לרוד לולי ה' שהי' לנו, יאמר נא ישראל (תהל' קכד, א), ישראל סבא. עכ"ל. ובילקוט שמעוני (תהילים א) כתוב שרוד המלך ע"ה התפלל שיהיה לו שכר עליהם כעוסק בנגעים ואהלות, לפ"ז צ"ל שאם יעקב אבינו אמר פרקי תהילים שאמירתם נחשבת כעסק בתורה, למה נענש על הזמן ששהה בבית לבן?.

[נתקבל מהרב מ. שטרנבוך]

[ג]

איתא בס' בת עין מהרה"ק רבי אברהם דוב מאווריטש זי"ע, עה"פ (ברא' כד, א) ואברהם זקן בא בימים וגו', וזל"ק: ...ע"פ [מה] שאמר המגיד זלה"ה על טף למה באים וכו' (חיגה ג), פירוש, 'טף' הוא בחינת קטנות, בחינת דין שבא על האדם לפעמים, הוא כדי ליתן שכר טוב למביאייהם, ר"ל, כדי שיסתכל האדם ויבין שיש בחינת חסד בבחינת

קטנות הנ"ל, ויחזירה לשרשם, כי עיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום וכו' (עי' זוה"ק ח"ג רנז): שבכל דבר יש בחינת חסד הבורא ב"ה, ואפילו בבחינת דין בחינת קטנות שבאה על האדם בחינת חשכות - יש בתוכו מכוסה בחינת חסד ה', רק שהוא באתכסיא, ולכן צריך האדם ליזהר מאד בזה וליתן שבח והודיה לשי"ת על בחינת גבורה כמו על בחינת חסד ממש, כי באמת הוא חסד ממש, אלא ששני מיני חסד יש; אחד באתגליא ואחד באתכסיא וכו'. ע"ש. האם ידוע שרעיון זה מובא בספרי המגיד הק' בהרחבה ביתר?

[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

[ד]

בספה"ק אמתחת בנימין על קהלת, מהרה"ק רבי בנימין מזאלזוויץ זי"ע, כתב עה"פ (קהלת ב, ב) אמרתי אני בלבי, לכה נא אנסכה בשמחה וגו', וזל"ק: ...שמעתי אומרים בשם הרב המאוה"ג אב"ד דק"ק פינסק, אסורה נא ואראה [את] המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה וגו' (שמות ג, ג-ה), שנודע [ש]כשיש לאדם דביקות כל החושים ביתברך שמו, אי אפשר לכל החושים שלו שירגישו שום דבר, כי כולם דבוקים בו יתברך, ומשה רבנו ע"ה היה פורש במדבריות והיה תמיד בדביקות בו יתברך, ולא היה אפשר לו שיבא על המראה הגדול שהסנה בוער ואינו אוכל, לכן אמר בעצמו אסורה "נא", רוצה לומר כעת הזאת "אסורה" מדביקות שלי, כדי שאראה ואבין [את] המראה הזה מדוע לא יבער הסנה, "וירא ד' כי סר" מדביקותו כדי "לראות" (שם שם, ד), ונמצא יש אצלו עדיין עניני גופנים לחשוק עוד באיזה דבר חוץ מחשק הדביקות שלי, "ויאמר לו - אל תקרב הלום", ר"ל, עדיין אין לך להתקרב הנה, רק "של נעלך", הוא הגוף שלך "מעל רגליך" (שם שם, ה), כי עדיין בחינת גופניות שלך מעכבת בידך. ע"כ שמעתי ודפח"ח. עכלה"ק.

מי יודע מי הוא "הרב המאוה"ג אב"ד דק"ק פינסק"? האם הכוונה לרה"ק מבארדיטשוב זי"ע שהיה רב אב"ד פינסק שנים אחדות?

[נתקבל מהרב סיני קלמנוביץ]

[ה]

מובא בסידור בית יעקב מהרה"ק ר' יעקב עמדין זי"ע בהקדמה לזמר "ברוך ה' יום יום..." שאומרים בשבת בבוקר, וז"ל: זמר זה נקרא (=הוא חלק מ)זמירות לשבת, אף שאין בו גם רמו משבת, שמדבר מהצלת שעבוד גלויות שהוא שכר המענג שבת (שבת קיז... ע"ש היטב.

אמר הכותב: בספרי הראשון "תורת החסידים הראשונים" (ב"ב תשמ"ב) בחלק "משנת חסידים" ערכת מדור מיוחד על הרה"ק רבי ליפא מחמעלניק זי"ע בשם "שפתי צדיק" (שם עמ' תט-תיב). מאמר מיוחד נוסף עליו זי"ע פרסמתי בקובץ 'נחלת צבי' גליון ו' - שבט תשנ"ב (עמ' מב-מח) בהרחבה, ומשם תדרשנו. כאן מתווספים לנו מאמרים חדשים שאינם מובאים שם.

[א]

ויחפש, בגדול החל ובקטן פְּלָה (בראשית מד, יב). שמעתי אומרים פירוש בשם הישיש וותיק וחסיד המופלא מ"ה ליפא ז"ל מק"ק חמעלניק: המחפש במעשיו אם תיקן כלום בגדול, ר"ל, מי שהוא באמת גדול בתורה ועבודה - החל, ר"ל, כל התורה והעבודה שלו הן עדיין התחלה, שמתחיל להכנס בעבודת ה' ועדיין לא יצא ידי חובתו, ובקטן - מי שהוא קטן בעבודת ה', כלה, ר"ל, אומר בדעתו שכבר כלה כל החוב המוטל עליו בעבודתו ית'.

[אמתחת בנימין עג א, פב ג]

[ב]

כבד לב פרעה (שמות ז יד). שמעתי בשם מחותני הרב המפורסם מו"ה ליפא מק"ק חמעלניק - וכמדומה לי שראיתי אח"כ כתוב זה במדרש (עי' שמו"ר וארא פ"ט ח'.

המג"ה) - שאצל פרעה נתהפך הלב ונעשה כבד. ע"כ.

[דגל מחנה אפרים פר' וארא עה"פ כבד לב]

[ג]

ובני ישראל יוצאים ביד רמה (שמות יד, ח) ומתרגמינן "בריש גלי". אמר הרב הקדוש המפורסם מוהר"ר ליפא מחמעלניק ע"ד דאיתא באגרת הקודש של אא"ז זללה"ה הנדפס בספר הקדוש של הרב מפולנאי ע"ה ששאל את משיח אימתי אתי מר? והשיב כשתתגלה תורתך ויפוצו מעינותיך חוצה. ע"ש. וזה י"ל שמרומז בפסוק "ובני ישראל יוצאים" מהגלות בריש גלי, ברי"ש ר"ת רבי ישראל בעל שם, גלי - היינו כשתתגלה תורתו ויפוצו מעינותיו - יפקון מן גלותא והבן.

[דגל מחנה אפרים פר' בשלח עה"פ הנ"ל]

[ד]

ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (שמות יא, ז). שמעתי מרבי רפאל ז"ל שאמר ששאלו את הצדיק מו"ה ליפא מחמעלניק ז"ל מה יאמר בפסוק זה על דרך עבודה? והשיב, הפירוש, לא יחרץ אדם, [האדם] לא יהיה חרוץ, חלוק לשנים, רק פְּלָב יהיה לשונו, ולא אחד בפה ואחד בלב (וגם לא פְּלָב וְלֵב) (תהלים יב, ג); "לְמַעַן... שׁוֹפְכִים לֵךְ שִׁיחַ פְּלֵא לֵב וְלֵב" (סוף הושענת "למען תמים בדורותיו" להו"ר). המג"ה].

[אמרי פינחס השלם ח"א, פרשיות אות פט].

[ה]

קדש לי כל בכור (שמות ג, ב). ממוהר"ר רפאל בשם רבי ליפא מחמעלניק ז"ל, שהפסוק אומר אימתי תהיה קדוש? - כל בכור, ר"ל, שיהיה כל אדם אצלך בכור ממך, ר"ל, גדול ממך,

[אמרי פינחס השלם ח"א פרשיות אות צג]

[ו]

ואמר רבא, האי צורבא מרבנן דרתח - אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, שנאמר (ירמיהו כג, כה) [הלא כה] דבְּרִי כאש, נאם ה' (תענית ד). שמעתי מפי המנוח מו"ה ליפא

המג"ה), ומשבת העתיד שכולו יום ומשבחי ה' שאמר לו שבת, ומה' גלויות וגאולתן. וכאן מוסיף בסוגריים (כקדושת "כתר". לכן אומרים אותו בניגון "כתר" בסעודת היום) וכו', ע"ש. (מעניין שבנוסח ויזניץ אכן נוסח הזמר של "ברוך ה'" דומה לנוסח של "כתר").

האם אי מי יודע היכן עוד אומרים בנוסח זה, והאם אכן מקור הנוסח כפי שכתב בסידורו?

[נתקבל מהרב ברוך פדר - רמת ויזניץ חיפה]

[ז]

מיהו "ש"ב מהר"יי" המובא ב"תולדות יעקב יוסף" פרי וירא (מהדורת נחל"צ תשע"ו, עמו' קנח, א) משל אחד בענין המשמורות שנתקנו למלך וכו' ע"ש באריכות. האם אפשר להאיר לי זהותו?

[נתקבל מהרב דוד ליכטנשטטר]

[ז]

בפסוק בישעי' (נח, ז) כתיב "ומבשרך לא תתעלם". ומהיכן נטבע הלשון בפי העולם לומר "מבשרך אל תתעלם" שהוא שינוי לשון הפסוק? ושינוי לשון זה כבר מצינו בראשונים. אשמח מאוד אם יוכל מאן דהוא להחכימני בענין זה.

[נתקבל מהרב יוחנן טווערסקי]

נמצאים כהנה וכהנה פסוקים רבים וכן שלמים שנסתרו בפי הבריות, ואפילו בגמרא מודפס כן בלי פוצפומ"צ, כגון: בל תשחית, בל תכלה, בל תטמא למתים, בל יראה ובל ימצא. אטו כי רוכלא איתני ואיזול?! המג"ה].

הידעת?!

[א]

איתא בספר 'חן אהרן' מהרה"ק רבי גדלי' אהרן מליניץ זי"ע נכד הרה"ק בעל תשואות חן (פר' יתרו עמ' יג) עה"פ (שמות כ, חי) אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם (וכו'), וז"ל: שאומרים בשם הסבא משפאלע, שפ"א ראה את הרה"ק מסווראן עוד בהיותו רך בשנים, ואמר לו הסבא קדישא בזה"ל: ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך (ויקרא כה, יז), היינו שגם ביראת ה' תראה כי לא תונו איש את עמיתו, רק אם אתה ירא מה' - תראה שזו תהיה יראת שמים באמת, לא למען להונות את הבריות. וזוהי הכוונה "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך", שגם ביראת ה' לא תונו איש את עמיתו. ודפח"ח. ואמר הרה"ק מסווראן זי"ע, שכל כך הכו הדברים האלו שורש בלבו, וכל כך נחקקו בלבו, עד שהדברים הללו ערכו לפניו מסילה חדשה לעבודת ה', והלך במסילה הזאת חמש ועשרים שנה. עכ"ל.

[ב]

פנינים יקרים - שפתי צדיק
מהרה"ק רבי [חנינא] ליפא מחמעלניק זי"ע
מתלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע ועכ"י

מחמעלניק שהכוונה עצה טובה קמ"ל להשקיט הכעס יחשוב שתולדות הכעס הן מאש של מעלה, היא התורה, ויכניס כעסו תוך שורש הכעס ועל ידי זה יתבטל, כדמיון נר בתוך (אוצ"ל בפני. עי' פסחים ח. . המג"ה) אבוקה. [הרי בשמים פר' צו דף ס"א ב]

[ז]

בשם **רבי ליפא מחמעלניק ז"ל**: פתח בית הכנסת הוא כמו מקום הגבול שבין מדינה למדינה הנקרא קאמיר, בו מחפשים את הסחורות ואת המטבעות [המבורחים, לבדוק] איזה דבר רשאי להוליך למדינה זו ואיזה (מהם) אינו רשאי להכניס עמו. כך כשאדם בא אל פתח בית הכנסת צריך לבדוק ולחפש באלו מחשבות הוא נכנס ואלו עליו להשליך ואינו רשאי להכניס עמו. גם **בצאתו מבית הכנסת לשוק**, עליו לחפש ולהבין באלו מחשבות ילך לשוק, כי לא באותן מחשבות שהיו לו בבית הכנסת ילך לשוק.

[אמרי פינחס השלם ח"א שער התפלה אות יז]

זכותו הגדול והקדוש תגן עלינו ועל כל ישראל. אמן.

!! תגובות !!

[א]

הרב ישראל זאב גוטמאן (הוצאת אמ"ת - מונקאטש) = לגליון תע"א (מי יודע אות ג): מן הסתם הכוונה ל**רבי בצלאל אב"ד אוסטרהא** שהיה בן הה"ק בעל מאיר נתיבים וחתן הרב ר' יהושע מדראהביטש, והיה בן דודו של הה"ק מאפטא, כי שניהם היו נכדי הג"מ משה אב"ד טארניגראד. בהסכמת הרה"ק מאפטא לספר מאיר נתיבים מכנהו: בן דודי, וכן ש"ב.

[ב]

הרב ברוך הכהן כ"ץ = [א] לגליון תס"ט (מדור מי יודע אות ג' סק"א): חיפשתי מקור לנדהגים לומר בסעודת מלווה מלכה "אברהם יצחק ויעקב, אתין לסעדא בהדיה". כעת מצאתי בסידור הידוע "ישועות ישראל" (עמ' ר"י) הכותב וז"ל: כתבו בספרים כשרוצה לסעוד סעודת מלווה מלכה יאמר זה... ומזכיר אמירת "דא היא סעודתא רביעאה, דדוד מלכא משיחא דאברהם יצחק ויעקב אתיין לסעדא בהדיה".

אשמח מאד אם מישהו ימצא לאלה ספרים כוונתו ?

[ב] בגליון ע"ת (מי יודע אות ב) במענה להערת המג"ה שליט"א בנוגע לדברי ב' יסושה שלא יאכל גבינה ביום שאכל בו בשר וכו' כמו אביו של מר עוקבא, שראוי לנהוג כן למי שיכול.

ראשית דבר, ראוי לציין דברי רבנו רמח"ל בספר מסילת ישרים (פרק י"ד) [בקטע] "חלקי הפרישות"... וכבר זכרתי למעלה שאין ללמוד ממה שהותר על כל ישראל לפרושים שיש להם להרחיק מן הכעור ומן הדומה לו ומן הדומה לדומה, וכן אמר מר עוקבא (חולין קה.) אנא בהאי מילתא -

חלא בר חמרא לגבי אבא, דאלו אבא - כד אכל בשרא האידנא, לא הוה אכל גבינה עד למחר כי השתא, ואנא בהאי סעודתא לא אכילנא, בסעודתא אחריתי אכילנא, ובודאי שאין פסק ההלכה כמו שהיה אביו עושה, שאם לא כן - לא היה מר עוקבא עושה נגד זה אלא שאביו החמיר בפרישותו ולכך כינה עצמו מר עוקבא "חלא בר חמרא", לפי שלא היה פרוש כל כך כמוהו. עכ"ל.

ובשל"ה הק' (שער האותיות אות הקוף-קדושה אות ד.ה) מעורר שבעניני בשר בחלב יקדש עצמו אפילו במותר לו מצד הדין, והמחמיר תבוא עליו ברכה. ומביא את הגמ' הנ"ל בחולין (קה.), אמר מר עוקבא, אנא להא מילתא - חלא בר חמרא (לגבי אבא) וכו', על כן המתקדש ביותר - קדוש יאמר לו, ואשרי בניו אחריו. עכ"ל.

ברם, מסגנון לשונו של בעל יסושה משמע שהוא תובע לנהוג כן מצד הדין, ועל כך באה תמיחה.

[ג] כיוצ"ב במה שהעיר במדור "תגובות" (גל' תשא, א) שביכול דברי היסושה הם העתק דברי האריז"ל, עיינו נא בתגובות שם (ז', ב) בהן הועתק: "... מור"י זלה"ה נהג שבכל יום שאכל גבינה - לא אכל בשר עד הלילה". כלומר, שהוא מובא כמנהג פרטי של האריז"ל ולא כאיסור אכילת לב בהמה, חיה או עוף, שעליה הזהיר האריז"ל מאד מאד לכל איש ואיש, כמובא שם בסע' א', וא"כ עדיין צ"ב מה שביסושה עשאה כמקשה אחת.

[ג]

הרב מ. ו. = בגליון תע"א (מדור מי יודע אות א') שהקשה הרב הכותב על דברי 'באר מים חיים' התמוהים, וז"ל: ולא זכיתי להבין, מה הקשר בין ההלכה שהאחים הגדולים או האפוטרופוס היוורדים לנכסי יתומים [להתלבש מן היפה], לשליחותו של אליעזר עבד אברהם שנשלח ע"י אדונו אברהם בדעה צלולה והדריך אותו על כל פרט ופרט, שבה בוודאי לא היה צריך לקחת עשרה גמלים בלי רשות אדונו ?

ומשום חומר הקושיה אולי אפשר לומר, שעל הפס' (ברא' כד, י) וכל טוב אדונו בידו, כתב רש"י הק' וז"ל: שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלוח לו בתם. עכ"ל. ואפש"ל כיון שראה העבד אליעזר שאדונו אברהם מסר לו שטר מתנה כדי שיקפצו לשלוח לו בתם, ראה ממעשה אדונו שהוא מעוניין לעשות הכל כדי שיצליח בשליחותו, לכן לקח גם העבד מעצמו עשרה גמלים, כדי להראות את גדלותו שיתפעלו ויצליח בשליחותו, ובפרט שאליעזר סבר שלפי שטר המתנה הוא בידו, וזוכין לאדם שלא בפניו, אולי הוא כבר עבדו של יצחק, ואינו דומה כלל לאחים גדולים או אפוטרופוס היוורדים לנכסי יתומים, כי הוא ג"כ מנכסי אדונו. והבן.

[בגליון פירש"י שלי מצאתי הערה נושנה שכתבתי בזה"ל: לכאורה בשטר המתנה הזה נכלל גם אליעזר עצמו (עי' גיטין ט. ובמקור הוא במס' פאה פ"ג מ"ח) וא"כ הול"ל (ברא' כד, לד) "עבד יצחק אנכ"י? ונלעני"ד שאע"ה התכוון שהמתנה תחול אך בהוצאת השידוך בפועל, והרב יהודה פייזקוב הי"ו הביא ראיה מדברי אליעזר אחר ביצוע השידוך) "הוא אדני" (שם שם), ולא "הוא בן אדני". המגי"ה]

[ד]

הרב ע. קליין = בגליון תע"א (מדור תגובות אות א' סק"ד), כותב המשיב הנכבד וז"ל: ידוע דתרי גברי הוי, ר' ישראל חריף הגדול והוא בעל ספר תפארת ישראל הנזכר, והיה גם ר' ישראל חריף הקטן שהיה גיס רבי ישראל חריף הנזכר, ולכן קראו לאחד 'הגדול' ולמשנהו 'הקטן' (וראה בתולדות מהרי"ח הגדול בראש ספר תפארת ישראל, הנדמ"ח לאחרונה), ואולי הכוונה אליו.

אבל השאלה היתה שעל מצבת הרה"ק רבי ישראל חריף מסטאנוב זצ"ל, רשום שנפטר בער"ח שבט תקמ"א, וא"כ איך אפשר שרבי אליקים געציל הנ"ל בעל כתה"י מחזור ראבי"ה, שנולד בתק"מ היה תלמידו?, ועל כך השיב הכותב "ואולי הכוונה אליו"; שבעל מחזור ראבי"ה היה תלמיד רבי ישראל חריף הקטן, זה בוודאי אינו מתקבל, [שכן] בכלל לא ידוע שהיו לו תלמידים?

[ה]

הרב חיים מאיר וסרמן = בגליון תע"א (מדור מי יודע אות א), הקדים השואל להביא מש"כ בבאר מים חיים פרשת חיי שרה, שאליעזר לקח עשרה גמלים מדעת עצמו, ולא שאברהם ציוהו על כך, ותירץ שם לפי ענינו, ושאל השואל למה לא ציוהו אברהם על כך? נראה לבאר עפ"מ שהתורה"ק העידה בעצמה (ברא' כד, ב) על אליעזר [שהוא] "זקן ביתו המתשל בכל אשר לו", ואם הוא מושל - יכול ליקח כפי הבנתו לתועלת הענין, ואינו צריך לפרט לו כלום, רק ציוהו שלא יקח אשה לבנו מבנות הכנעני רק ממשפחתו, אבל על החלק הטכני לא ציוהו, וסמך על אליעזר שיבין ויעשה מה שצריכים, כמו שלא ציוהו לעשות סימן אם רבקה גומלת חסד, וכדומה, ולכן הקשה **הבאר מים חיים** למה לקח עשרה גמלים, הלא משום הענין היה די בשנים או בשלשה, ולא צריך יותר, ועל זה מתרץ שלתועלת יצחק הבין אליעזר שעליו לקחת עשרה גמלים.

[ו]

הרב אברהם יעקב בומבאך = [א] על מה ששאלתי בגליון תס"ט (מי יודע אות ב') למה נהר מצרים אינו נקרא גדול, ועל קושית המג"ה למה בפרשת דברים הביא רש"י גם את המשל של "קרב לגבי דהינא ואידהן", וכאן לא הביאו. יש לומר עפ"מ שראיתי בספרי (פר' דברים שם), עה"פ (דברים א, ז) 'הנהר הגדול נהר פרת'

(מלבד בבראשית טו, חי - ובדברים א, ז הנ"ל - נמצאת לשון זו גם ביהושע א, ד, ושם לא פירש"י מאומה בנוגע לכינוי "הגדול". הערה נוספה: בבראשית (פר' לך) לשון רש"י הוא: "לפי שהוא דבוק לא"י קוראהו הגדול" ובדברים הנוסח: "מפני שנזכר עם א"י - קוראו גדול". וצ"ע. **המג"ה**)

לפי שרובו ותקפו כנגד ארץ ישראל. נראה שבא ליישב קושייתנו למה אינו קורא לנהר מצרים נהר הגדול. והטעם הוא לפי שאין רובו ותקפו כנגד ארץ ישראל, שכן רק חלק זעיר של נהר הנילוס (שהוא פישון, לדעת רש"י) זורם בגבול הארץ אך רובו עובר באחדות ממדינות אפריקה.

[ב] בפרשת דברים פירשתי הטעם להבאת רש"י שני משלים. שהמשל "הדבך לשחזור וישתחוו לך", דהיינו שאין לך שום מעלה רק מה שאתה עומד ע"י השר, הוא לפי מ"ד "נהרא - מכיפיה מיבריך (ס"א: מתבריק)" (שבת סה: גר"ם מ: בכורות נה:), ולפ"ז אין לפרט שום השפעה מארץ ישראל. והמשל "קרב לגבי דהינא ואידהן", דהיינו שגם אתה תקבל משמן המשחה כשתדבק במשוח, הוא לפי מ"ד מטרא במערבא סהדא רבה פרת (שם), דהיינו שפרת מקבל מים מארץ ישראל. לפ"ז שפיר לא הביא כאן (בבראשית) את המשל של "קרב לגבי דהינא ואידהן", כי גם נהר מצרים מקבל מים מארץ ישראל שהוא עומד בגבולה. אבל המשל של "הדבך לשחזור..." שייך גם כאן, כי עבד המלך עומד כולו לצד המלך, ולא כנהר מצרים שרובו אינו כנגד ארץ ישראל.

[ג] אמנם עדיין קשה לדעת רבנו סעדיה גאון שכתב שנחל מצרים גבול הארץ הוא ואדי אל עריש, שהרי נחל זה כולו בגבול ארץ ישראל. וי"ל דרש"י נותן טעם על שנקרא נהר פרת הגדול, אע"פ שאינו הנהר הגדול ביותר. אבל נהר מצרים שנקרא נחל מצרים הוא נחל קטן. והרדב"ז (ח"ו סי' אלפים ר"ו) כתב: ואני עברתי בו והוא מלא על כל גדותיו. ושוב עברתי בו [בקיץ] והוא יבש אין בו מים כלל: לפיכך לא שייך לקרותו 'הגדול'.

עוד יש לתרץ בפשיטות שנהר פישון לפרש"י נקרא נהר מצרים, לפי שהוא דבוק למצרים (לכא' הוא ממש בתוך מצרים. **המג"ה**), שממנו חיותם, לפיכך לא נקרא הנהר הגדול.